

Aleš Švigelj, Alenka Fikfak: TRAJNOSTNA DOSTOPNA OKOLJA PRIHODNOSTI (SAFE) SUSTAINABLE ACCESSIBLE FUTURE ENVIRONMENTS (SAFE)

DOI: <https://doi.org/10.15292/IU-CG.2023.11.076-079> ■ UDK: 711.4:72.051 ■ SUBMITTED: November 2023 / REVISED: November 2023 / PUBLISHED: December 2023

1.03 Kratki znanstveni članek / Short Scientific Article

POVZETEK

Glavni cilj projekta je povečati ozaveščenost o varni dostopnosti, raznolikosti in vključevanju ter spodbujati pravico do občutka varnosti v mestih, vključno z ljudmi z omejenimi možnostmi, invalidi ter različnimi kulturnimi in socialno-ekonomskimi ozadji v EU. S trans-disciplinarnim, mednarodnim pristopom si partnerji v projektu, z vključevanjem ciljnih skupin, domačinov in lastnikov podjetij, prizadevajo k spodbujanju strpnosti do raznolikosti in vključenosti vseh ter varnosti v lokalnih skupnostih. Projekt sloni na predvidevanju, da vsebine dostopnosti pomenijo raznoliko sestavo socialno-družbenega okolja različnih urbanih okolij, v različnih državah, ki so tekom preteklih zgodovinskih dogodkov razvile raznolik urbani kontekst. Ciljne skupine so starejši, invalidi, tujci in priseljenci, socialno ogrožene osebe in osebe z avtizmom. Težave, s katerimi se ti ljudje soočajo na mestnih območjih, so tudi težave domačinov, obiskovalcev, lastnikov podjetij, zaposlenih, turistov, vseh. Različna kompozicija tovrstnih ciljnih skupin lahko povzroči ali onemogoči uporabo drugih/ostalih ciljnih skupin. Zato projekt sloni, ne samo na analizi urbanih lokacij, temveč tudi na raznolikih možnih situacijah, ki se pod vplivom družbeno-politične preteklosti niso razvile, pa se bodo mogoče šele v prihodnosti, ali pa sploh ne. V okviru projektnih dejavnosti se preizkuša oblikovanje in uporabnost digitalnega nabora orodij in inovativnega učnega gradiva za različne uporabnike in ciljne skupine. Na raziskovalni način bo oblikovan skupni mednarodni študijski modul: razumevanje in snovanje urbanih zasnov za varnejši, dostopnejši, vključujoč, raznolik in varen urbani prostor.

KLJUČNE BESEDE

dostopnost, varnost, trans-disciplinarnost, raznolike ciljne skupine, urbani kontekst, inovativna učna orodja

ABSTRACT

The main objective of the project is to raise awareness on safe accessibility, diversity, inclusion and to promote the right to feel safe in cities, including people with disabilities, fewer opportunities and people from different cultural and socio-economic backgrounds in the EU. Through a trans-disciplinary, international approach, the project partners, involving target groups, local people, and business owners, aim to promote tolerance of diversity, inclusion of all and safety in the local communities. The project assumes that accessibility content represents the diverse composition of the socio-social environment of different urban environments, in different countries, which have developed diverse urban contexts during past historical events. The target groups are the elderly, people with disabilities, foreigners and immigrants, socially disadvantaged people, and people with autism. The problems these people face in urban areas are also the problems of locals, visitors, business owners, employees, tourists, everyone. Different composition of such target groups can make or break the use of other target groups. Therefore, the project is based not only on the analysis of urban locations, but also on a variety of possible situations that have not developed under the influence of the socio-political past, or may only develop in the future, or not at all. The project activities test the design and usability of a digital toolbox and innovative learning materials for different users and target groups. A joint international study module will be developed in a research way: understanding and designing urban concepts for safer, more accessible, inclusive, diverse and secure urban spaces.

KEY-WORDS

accessibility, safety, trans-disciplinarity, diverse target groups, urban context, innovative learning tools

UVODNIK
EDITORIAL
ČLANEK
ARTICLE

RAZPRAVA
DISCUSSION
RECENZIJA
REVIEW
PROJEKT
PROJECT
DELAVNICA
WORKSHOP
NATEČAJ
COMPETITION
PREDSTAVITEV
PRESENTATION
DIPLOMA
MASTER THESIS

1. UVOD

Trajnostno dostopna okolja prihodnosti (akronim SAFE) je Erasmus+ projekt sofinanciran s strani Evropske unije, ki se ukvarja z varno dostopnostjo, raznolikostjo in vključevanjem znotraj urbanih območij. S svojo zasnovo sledi poslanstvu Erasmus plus programov, ki spodbujajo vseživljenjsko učenje in ponujajo priložnosti za udeležbo ljudi v demokratičnem življenju ter družbeno in državljsko udejstvovanje prek formalnih ali neformalnih učnih dejavnosti. Obenem ozavešča in spodbuja pravice do občutka varnosti v mestih za osebe z gibalnimi, slušnimi in ostalimi ovirami ter za osebe z manj priložnostmi in različnimi kulturnimi in socialno-ekonomskimi ozadji.

V tekočih razpravah o prihodnosti mest se varnost v mestih obravnava kot ključni izziv, ki zahteva inovativne pristope načrtovalcev mest, upraviteljev in varnostnih organizacij (Prislan in Slak, 2017). Varnost je večplasten pojav, ki vključuje dogodke, kot so naravne nesreče, in procesi, kot sta družbena kohezija in polarizacija. Poleg tega so varnostne grožnje lahko povzročene namerno in nenamerno, varnost pa vključuje tako »objektivno« verjetnost, da bomo postali žrtev takšnih različnih dogodkov, kot tudi subjektivno dojemanje njihovega nastanka (Pietre-Cambacedes in Bouissou, 2013). Zaradi svoje vloge kulturnih in gospodarskih središč, ki privabljajo veliko število prebivalcev, naj bi bila mesta pogosto še posebej ranljiva za takšne raznolike vidike varnosti (Murray, 2017). Varnostni ukrepi nimajo le neposrednih, daljnosežnih posledic za posameznike in skupine državljanov, temveč je varnostna praksa tudi inherentno politična, saj organizira družbene odnose okoli »sovražnikov«, tveganj, strahov in tesnobe (Huysmans, 2014).

Številni sodobni koncepti se ukvarjajo z vprašanji dostopnosti, varnosti in vključenosti vseh v uporabo urbanega okolja ipd. Okoljska pravičnost je koncept, ki poudarja različno izpostavljenost okoljskim bremenom (škodljivostim) in dostop do okoljskih dobrin, s katerimi se soočajo različne družbenoekonomske skupine (Schweitzer in Stephenson, 2007). Vključuje tudi participatorno pravičnost (pošteno vključevanje vseh prizadetih skupin v postopke odločanja) in interakcijsko pravičnost (priznavanje potreb, vrednot in preferenc vseh deležnikov v varnem, poštenem in nediskriminatornem okolju) (Low, 2013; Schlosberg, 2003; Walker, 2012). »Pogovor o vključujoči (inkluzivni) družbi se praviloma začne pri razmerju izključevanja in vključevanja. Na eni strani npr. pri vzrokih revščine in drugih oblik socialnega izključevanja, na drugi strani pri ustvarjanju enakih možnosti, da se lahko vsakdo pod enakimi pogoji vključuje v upravljanje javnih zadev ter na ta način neposredno vpliva na svoj družbeni položaj in išče smisel življenja v družbeni skupnosti.« (IRVD Inštitut za razvoj vključujoče družbe) Pomen raziskav o okoljski pravičnosti narašča po vsem svetu, saj se tej temi namenja vse več pozornosti v ključnih mednarodnih dokumentih (trajnostni razvoj ZN ali agenda Habitat), mednarodnih raziskovalnih projektih in publikacijah. V zadnjem času je v tem kontekstu še posebej pomemben sklop raziskav, ki se osredotoča na razpoložljivost, dostopnost in privlačnost mestnih zelenih in modrih površin za različne socialno-ekonomske skupine prebivalcev. Pod to vsebino razumemo vse tiste dele urbanih zemljišč, ki jih prekrivata vegetacija in voda. To široko razlago potrjuje dejstvo, da velik delež takšnih površin v post-socialističnih mestih dejansko ni zaščiten kot parki, gozdovi ali druge oblike formalnih zelenih površin (Feltynowski idr., 2018; Sikorska, Łaszkiwicz, Krauze in Sikorski, 2020), kljub temu pa vse takšne površine ter njihove funkcionalne povezave in medsebojni odnosi zagotavljajo široko paleto storitev za mestne prebivalce (Andersson idr., 2019).

Zato je koncept razvoja urbane varnosti in dostopnosti potreben za zagotavljanje trajnostnega razvoja mest. Urbana varnost je grajeno okolje, ki zagotavlja varno življenje prebivalstva na podlagi kombinacije različnih dejavnikov.

2. METODA IN ORODJA

Glavni cilj projekta je ustvariti skupni, kombinirani učni mednarodni študijski modul. Z inovativnim pristopom se znanje različnih področij prepleta in zbira v platformi, ki temelji na medkulturni izmenjavi znanja študijskih primerov za namen razumevanja in razvoja urbanih prostorov, s ciljem, da bo urbano območje varnejše, bolj dostopno, vključujoče, raznoliko in varno za vse ljudi.

Osnova za razvoj vsebine raziskave je analiza potreb, ki je vezana na sodelovanje z lokalnimi skupnostmi in izvedbo intenzivnih srečanj (intenzivni študijski program (IŠP), več nivojski dogodki in delavnice ustvarjanja scenarijev). V okviru izvedbe intervjujev z uporabniki storitev na izbranih mestnih območjih spoznavamo potrebe in težave ranljivih skupin pri potovanju in uporabi storitev v mestu.

Osrednja aktivnost projekta je praktično preverjanje in razvoj rešitev za težave, odkrite znotraj posameznega urbanega območja, na lokaciji vsakega izmed petih zastopajočih mest, tekom IŠP. Proces dela tekom IŠP je trans-disciplinaren saj združuje ljudi z različnimi ozadji, kulturami, delovnimi metodami in disciplinami, z namenom ustvariti trajnostno delovno skupnost, ki bo delovala tudi v prihodnosti. Z vključevanjem študentov v projektne aktivnosti se ponuja priložnosti za trans-disciplinarno učenje, ozaveščenost in različne spretnosti, povezane s kulturami, raznolikostjo, vključenostjo in varnostjo. Vsi vključeni v IŠP se s pomočjo inovativnega učnega gradiva in orodij naučijo različnih veščin kot so: kritično mišljenje, analiza, reševanje problemov in odgovornost. Rešitve pridobljene s strani sodelujočih na posameznem IŠP nudijo podlago za razvoj nadaljnjih konceptov oziroma delavnic, ki predstavljajo neprecenljiv doprinos v razvoju prostora tako za lokalne akterje kot ciljne skupine na posamezni lokaciji. Tekom celotnega projekta potekajo tudi dejavnosti razširjanja rezultatov na več nivojih. Organizirane so različne ankete za zbiranje podatkov, dogodki, konference in naloge s pomočjo katerih se ciljne skupine združujejo pri različnih nalogah ter pridobivajo in izmenjujejo izkušnje. S tem se vsebina projekta pretvarja v učno gradivo in s pomočjo inovativne pedagogike zagotavlja oprijemljive in neoprijemljive rezultate tako tekom projekta kot tudi po njegovem zaključku.

2.1 Proces razvoja učnega modula o dostopnosti in varnosti

osrednje vprašanje raziskave zadeva vprašanje »vedenja« vseh uporabnikov v odprtem javnem prostoru mest. Vedenje je tisto, kar posameznik ali skupina ljudi počne v določenem okolju (Goličnik in Ward Thompson, 2010; Goličnik Marušić in Marušić, 2012; Ward Thompson, 2013; Goličnik Marušić, 2015). Prav tako je gotovo, da je povezava med okoljem in njihovim vedenjem vedno vzpostavljena. Vprašanje »vedenja ljudi« je vse bolj privlačna tema raziskovanja, ne le za psihologe in sociologe, temveč tudi za urbaniste, arhitekte, krajinske arhitekte in vse, ki se ukvarjajo z oblikovanjem okolja ljudi (Ittelson, Rivlin in Proshansky, 1970). Različne raziskave in z njimi povezani vzorčni modeli lahko ključno prispevajo k oblikovanju odprtih javnih prostorov, ki so zaradi povečanja heterogenosti v mestih izjemno kompleksen pojav.

V raziskovalni projekt, ki je bil zastavljen trans-disciplinarno, so vključeni strokovnjaki s področja urbanizma, arhitekture, prostorskega načrtovanja, upravljanja, varnosti, turizma, sociologije, študij spolov ipd. Projekt je razdeljen v pet delovnih svežnjev (DS):

DS 1: Upravljanje in vodenje projekta

Upravljanje (in njegov del: nadzor kakovosti in spremljanje projekta) zajema širok spekter dejavnosti, povezanih s kakovostjo, ki so razvrščene v različne ukrepe in se večinoma razvijajo neprekinjeno in vzporedno z vsemi drugimi projektnimi dejavnostmi v celotnem obdobju trajanja projekta.

Za notranje merjenje napredka projekta in doseganja rezultatov se bodo uporabljali različni kazalniki. Za vsak (oprijemljiv ali neoprijemljiv) rezultat projekta je opredeljen vsaj en kazalnik napredka.

DS 2: Zbirka orodij za dostopnost SAFE

Glavni rezultat DS 2 je razvoj digitalnega orodja, ki bo namenjeno analitičnemu delu. DS 2 je odziv na potrebo po vključevanju in dostopnosti v urbanem prostoru (ter zaščiti kulturne identitete) kot območja za bivanje, delo in potovanje, s prednostnim poudarkom na zagotavljanju enakosti in možnosti za vse.

DS 3: Gradivo za usposabljanje in spletna učna skupnost

Posebni cilj DS 3 je ustvariti izobraževani modul za učenje o boljši dostopnosti in varnosti vseh skupnosti. Temu je namenjena platforma za oblikovanje skupnega pedagoškega pristopa, ki bo podpirala vključujoči model skupnosti. Skupni študijski modul vsebuje različne discipline, ki skupaj oblikujejo celovito zbirko pogledov na dostopnost in varnost. Poudarek je na skupnih vrednotah EU, načelih enotnosti in raznolikosti ter kulturni identiteti in zavesti pri zagotavljanju učenja na področjih sociologije, gostinskega menedžmenta, turizma, sodelovanja z javnimi organi (mesta), varnosti in zaščite, socioekonomije, razmišljanja o prihodnosti ter urbanega razvoja, arhitekture in uporabe odprtih mestnih prostorov.

DS 4: Prihodnji scenariji in smernice

DS 4 je namenjen oblikovanju vizij prihodnosti oz. scenarijev kot smernice za različne deležnike v prostoru. Te vizije zagotavljajo informacije različnim akterjem o tem, kako lahko v prihodnosti vplivajo in so proaktivni pri ustvarjanju bolj enakih, vključujočih, dostopnih in trajnostnih okolij za državljane, obiskovalce in turiste. Organizacija ISP in delavnic o lokalnih scenarijih zagotavlja konkretne možnosti - razvijanje rezultatov, iskanje rešitev skupaj z drugimi ter izboljšanje njihovih spretnosti in znanja.

DS 5: Priročnik in študije primerov

Testni primeri in razvojni procesi v projektu ustvarjajo osnovo za inovativne ideje, ki so osnova za oblikovanje vsebin v priročniku. Priročnik, ter ostalo učno gradivo, je celovito referenčno delo, s pomočjo katerega lahko uporabniki pridobijo novo, poglobljeno znanje na temo dostopnosti in varnosti v odprtem urbanem prostoru, s primeri študij primerov.

3. REZULTATI PROJEKTHNIH DEJAVNOSTI

Zelene prakse projekta so usmerjene v razvijanje kompetenc, pomembnih za okoljsko trajnost, kar nedvomno podpira vsebine dostopnosti za vse v okviru vključujoče družbe. Posebej so opredeljene vsebine v tem okviru v vsakem koraku izvajanja delovnih sklopov z upoštevanjem usmeritev Priročnika za implementacijo okolju prijaznih praks v projektih (Zeleni Erasmus+).

V okviru razvoja vsebin spodbujamo uporabo inovativnih praks, da bi vsi vključeni v prenos znanja vsebin projekta SAFE »postali resnični dejavniki sprememb«.

Primeri nematerialnih rezultatov projektnih dejavnosti:

- Povečana ozaveščenost o vplivu posameznika na trajnostni razvoj dostopnih, vključujočih, raznolikih, varnih urbanih območij (demokratska participacija);
- Povečano znanje o regionalnem, mednarodnem in medkulturnem sodelovanju s skupnimi dejavnostmi, delavnicami, dogodki, političnimi priporočili in dejavnostmi razširjanja;
- Izboljšane spretnosti na področju 'Foresight, Futures & Design Thinking' s skupnimi delavnicami, učnimi dejavnostmi in v spletni skupnosti za usposabljanje;
- Povečana raven digitalne kompetence z različnimi aktivnostmi.

Primeri materialnih projektnih rezultatov:

- Podatki o študijah za skupno rabo v repozitorijih z odprtim dostopom, kot sta EOSC ali Zenodo;
- Analizirani, razviti in izboljšani koncepti rešitev za težave odkrite na posamezni lokaciji;
- Digitalni komplet orodij;
- Regionalne knjige scenarijev;
- Min. 100 oseb usposobljene na delavnicah 'Foresight & Futures Thinking' scenarijih;
- Priporočila za oblikovalce politik in drugih akterjev prostora;
- Priročniki in študije primerov;
- Spletna skupnost za usposabljanje za vključujoč pristop.

4. ZAKLJUČEK

Vključevanje vseh uporabnikov in potrošnikov v načrtovanje mest je temeljni steber demokracije. Omogoča izboljšanje kakovosti življenja. Načela inkluzije se odražajo v procesu razvoja vsebin projekta SAFE, kjer se poudarja občutek varnosti in potrebe, povezane z varnostjo, med različnimi skupinami uporabnikov, ki se razlikujejo, na primer glede na njihovo starost, invalidnost, spol ali izvor. Različni časi, kot so dan, noč, poletne ali zimske razmere, lahko prav tako ponudijo novo perspektivo za razumevanje varnostni in dostopnosti odprtih javnih prostorov.

LITERATURA IN VIRI

- Andersson, E., Langemeyer, J., Borgstrom, S., McPhearson, T., Haase, D., Kronenberg, J., Barton N. D., Davis, M., Naumann, S., Röschel, L., Baro, F. (2019). Enabling green and blue infrastructure to improve contributions to human well-being and equity in urban systems. *BioScience*, 69, 566–574. <https://academic.oup.com/bioscience/article/69/7/566/5520779>
- Feltynowski, M., Kronenberg, J., Bergier, T., Kabisch, N., Łaszkiwicz, E., & Strohbach, M. (2018). Challenges of urban green space management in the face of using inadequate data. *Urban Forestry & Urban Greening*, 31, 56–66. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1618866717304569>
- Goličnik, B. in Ward Thompson, C. (2010). Emerging relationships between design and use of urban park spaces. *Landscape and Urban Planning*, 94, 38–53. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0169204609001637>
- Goličnik Marušič, B., Marušič, D. (2012). Behavioural maps and GIS in place evaluation and design. *Application of geographic information systems*, 113–138. <http://www.intechopen.com/books/application-of-geographic-information-systems/behavioural-maps-and-gis-in-place-evaluation-and-design>

- Goličnik Marušič, B. (2015). Social Behaviour as a Basis for the Design and Development of Green Infrastructure. *Urbani Izziv*, 26, 130–149. <http://www.urbanizziv.si/Portals/urbanizziv/Clanki/2015/urbani-izziv-en-2015-26-supplement-009.pdf>
- Huysmans, J. (2014). *Security Unbound: Enacting Democratic Limits*. Routledge, London.
- Ittelson, W. H., Rivlin, L. G., Prohansky, H. M. (1970). The Use of Behavioural Maps in Environmental Psychology, In Prohansky, H. M., Ittelson, W. H., Rivlin, L. G. (Eds.). *Environmental Psychology: Man and his Physical Setting* (pp. 658–668). New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Low, S. (2013). Public space and diversity: Distributive, procedural and interactional justice for parks. In Young, G. in Stevenson, D. (Eds.). *The Ashgate research companion to planning and culture* (pp. 295–310). Surrey: Ashgate.
- Murray, S. (2017). Safe Cities Index 2017. *Security in a Rapidly Urbanising world*. A report from The Economist Intelligence Unit. <https://dkf1ato8y5dsg.cloudfront.net/uploads/5/82/safe-cities-index-eng-web.pdf>
- Prislan, K., Slak, B. (2017). Analysis of the Relationship Between Smart Cities, Policing and Criminal Investigation. *VARSTVOSLOVJE, Journal of Criminal Justice and Security*, 20 (4), 389–413.
- Pietre-Cambacedes, L., Bouissou, M. (2013). Cross-fertilization between safety and security engineering. *Reliability Engineering and System Safety*, 110, 110–126. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0951832012001913>
- Schlossberg, D. (2003). The justice of environmental justice: Reconciling equity, recognition, and participation in a political movement. In Light, A. in De-Shalit, A. (Eds.). *Moral and political reasoning in environmental practice* (pp. 77–106). Cambridge, MA: MIT Press.
- Schweitzer, L., & Stephenson, M. (2007). Right answers, wrong questions: Environmental justice as urban research. *Urban Studies*, 44, 319–337. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1080/00420980601074961>
- Sikorska, D., Łaskiewicz, E., Krauze, K., & Sikorski, P. (2020). The role of informal green spaces in reducing inequalities in urban green space availability to children and seniors. *Environmental Science & Policy*, 108, 144–154. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1462901119310925?via%3Dihub>
- Walker, G. (2012). *Environmental justice: Concepts, evidence and politics*. London and New York: Routledge.
- Ward Thompson, C. (2013). Activity, exercise and the planning and design of outdoor spaces. *Journal of Environmental Psychology*, 34, 79–96. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S027249>